

ارزیابی نیاز و پشتیبانی در سوانح

نویسندگان:

دکتر وحید حسینی جناب

دکتر رده احیایی ساروی

دکتر ناصر چرخساز

مهندس سعید متاوی

مهندس احمد لیاقت

عنوان و نام پدیدآور : ارزیابی نیاز و پشتیبانی در حوادث

مشخصات نشر : تهران : رویان پژوه، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۲۹۱ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۶۲-۹۱-۸

وضعیت فهرست نویسی : فیپای مختصر

یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

یادداشت : نویسندگان وحید حسینی جناب، رضا حبیبی ساروی، ناصر چرخساز، سعید متانی، احمد لیاقت.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۸۴ - ۳۰۰.

شناسه افزو : حسینی جناب، وحید، ۱۳۴۶ -

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۱۸۴۶۱

ارزیابی نیاز و پشتیبانی در حوادث

دکتر وحید حسینی جناب - دکتر رضا حبیبی ساروی - دکتر ناصر چرخساز - مهندس سعید متانی - مهندس احمد لیاقت

ناشر: رویان پژوه

نوبت چاپ: اول - ۹۴

صفحات آرا: سعید صفری

چاپ: مهراد

قطع و تعداد صفحات: وزیری - ۲۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۸۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-7562-91-8

کلیه حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به ناشر است و هرگونه تکثیر، بازنویسی، خلاصه برداری و یا برداشت به هر نحوی بدون اجازه کتبی از ناشر مجاز نبوده و منجر به پیگرد قانونی می باشد.

تهران، خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و منیروی جاوید (روبروی دبیرخانه دانشگاه تهران)

تلفن: ۶۶۴۸۶۳۷۳ - ۶۶۹۷۰۷۴۰

ساختمان امیرکبیر، طبقه سوم

دفتر نشر و نمایشگاه دائمی:

www.RPpub.ir

فهرست مطالب

۱۱	فصل اول: آشنایی با مخاطرات و ارزیابی در سانحه
۱۳	گونه‌شناسی (تیپ‌شناسی) خطر و سانحه
۱۵	شناسایی مخاطرات
۱۸	گروه‌های آسیب پذیر:
۵	فصل دوم: پشتیبانی در بحران
۲۳	لجستیک و مدیریت منابع در بحران
۳۸	انبارهای اضطراری
۵۰	اصل قابلیت، انعطاف
۶۴	اصول ایمنی در انبارها
۶۹	فصل سوم: ارزیابی نیاز در سانحه
۷۱	ضرورت ارزیابی نیاز
۷۹	گردآوری اطلاعات و به‌روز نمودن آن
۹۰	تعیین رهبر گروه و محول کردن وظایف
۱۰۳	ایجاد بهترین روش‌های کاربردی
۱۱۳	فصل چهارم: روش‌های شناسایی آسیب دیدگان
۱۱۵	روش‌های تشخیص آسیب دیدگان
۱۱۸	تعیین شمار آسیب دیدگان
۱۲۴	موقعیت و شرایط محل توزیع
۱۲۹	فصل پنجم: قواعد ارزیابی نیاز در سوانح
۱۳۱	استانداردها/شاخص‌ها
۱۳۵	آب و بهداشت
۱۴۳	غذا و تغذیه
۱۶۰	تأسیسات آبی (آبیاری- برقی آبی)
۱۷۶	انواع اسکان اضطراری
۱۸۳	فصل ششم: ارزیابی در حوادث طبیعی ناگهانی

۱۸۵	اولویت ها
۱۸۸	روش های جمع آوری اطلاعات
۱۹۱	ارزیابی اثرات حادثه بر امکانات و تسهیلات
۱۹۲	بهداشت محیط

۱۹۹	فصل هفتم: ارزیابی در آوارگی جامعه
۲۰۲	اجرای ارزیابی
۲۱۱	ارزیابی وسعت محیطی
۲۱۲	تأمین منابع

۲۱۵	فصل هشتم: ارزیابی در فوریت های شیمیایی
۲۱۸	اجرای ارزیابی
۲۲۰	استاندارد مبادله اطلاعات خطر
۲۲۲	تعاریف خطرات و معیارهای راجع به NFPA
۲۲۶	برگه های اطلاعات ایمنی مواد شیمیایی
۲۲۸	ترسیم نتیجه گیری مقدماتی

۲۳۳	فصل نهم: ارزیابی در فوریت های پیچیده (مختلط)
۲۳۷	توصیف درگیری، منطقه و جمعیت بحران زده
۲۳۹	محیط زیست و تأسیسات زیربنایی
۲۴۰	ارایه نتایج ارزیابی

۲۴۱	فصل دهم: درس هایی از مدیریت بحران و ارزیابی سانحه
۲۴۲	الف) درس های زلزله بم (دیماه ۱۳۸۲)
۲۵۰	درس هایی از طوفان کاترینا، ۲۰۰۴ میلادی
۲۵۱	دیدگاه نویسندگان در باره درس های مدیریت بحران کشور
۲۷۵	پیوست
۲۸۲	منابع

مدیریت بحران واژه‌ای است که به خصوص طی سالیان اخیر با رخداد بلایای فراوان در کشور ما بارها و بارها به گوش خورده است. شاید در ذهن بسیاری از افراد پس از مواجهه با حوادث غیرمترقبه از جمله زلزله، در وهله اول، واژه مقابله و فعالیت‌های مرتبط با امداد و نجات متبادر گردد و پس از دوره آرامش و با گذشت مدتی از حادثه، پیگیری امور عادی سازی متصور گردد. اما یک واقعیت علمی و اجرایی آن است که مقابله و بازسازی تنها فعالیت‌های پس از وقوع بحران می‌باشند و چرخه جامع مدیریت بحران شامل فعالیت‌های قبل از بحران یعنی پیشگیری را آماج می‌گیرد.

حوادث تنها ارزش‌هایی در مقیاس وسیع نیستند بلکه مشکلات و مسائل منحصر به فردی را ایجاد می‌کنند که پاسخ به آنها نیازمند استراتژی‌های متفاوت از عملکرد روزمره است. به عبارت دیگر حوادث، نه تنها ارزش‌های کمی بلکه از نظر کیفی با فوریت‌های روزمره متفاوت هستند.

مدیریت بحران شامل سازمان‌های بسیاری می‌باشد که هر کدام دارای مأموریت و مسئولیت منحصر به فرد، منابع مختلف و توان‌ها و قوانین عملکردی و شیوه‌های مربوط به خود می‌باشند و هر سازمان می‌تواند تعریف خود را از بحران داشته باشد. مثال‌هایی از تعاریف به کار رفته توسط سازمان‌ها عبارتند از:

- الف) وقوع تهدید وارد به سازمان یا تخریب شدید، جاساس یا از دست رفتن زندگی یا اموال و دارایی‌ها، ناشی از حوادث طبیعی یا انسان‌ساخت؛
- ب) یک شرایط اضطراری که فراتر از عکس‌العمل منابع سازمان می‌باشد و نیاز به واکنش‌هایی از سوی منابع خارج از منطقه و کمک‌هایی برای بازسازی دارد.
- ج) وقوع غیرمترقبه که باعث گسترش حادثه از جمله موارد زیر می‌شود:

- ۱- از بین رفتن حیات، تحمل رنج، از بین رفتن چیزهای با ارزش، یا خسارت وارد به محیط زیست
- ۲- غلبه کردن بر منابع محلی و تلاش‌ها
- ۳- دارای اثر بلندمدت بر زندگی طبیعی یا اجتماعی که همیشه در آغاز منفی می‌باشد.

جوامع در جریان چنین حوادثی با مشکلات متفاوت و منابع متفاوت از فعالیت روزمره خود مواجه می‌گردند و در چنین وضعیتی وجود یک استراتژی از پیش تعیین شده برای ارزیابی شرایط ایجاد شده کاملاً ضروری می‌باشد.

ارزیابی سانحه فعالیتی اساسی و جزئی حیاتی از زنجیره مدیریت حوادث و سوانح می باشد. ارزیابی سانحه نخستین مرحله تلاش برای نجات جان قربانیان و تعیین مسیر آینده به منظور یاری رساندن به مصدومان سوانح است. از این رو بسیاری از سازمان ها و موسسات داخل و خارج کشور گروه هایی را جهت ارزیابی شرایط اضطراری، بررسی میزان خسارت و اقدامات ضروری به منظور حفظ آرامش و التیام بخشیدن به آسیب دیدگان گسیل می دارند. اطلاعات می بایست از طریق يك روند نهادی ارزیابی گردآوری و در اختیار تصمیم گیران قرار گیرد.

در مراحل آغازین مقابله با حادثه، نبود ابزار رایج فنی و استاندارد برای برآورد میزان آسیب ها، هزینه های ناشی از رخداد می تواند منجر به اطلاع رسانی متناقض به سازمان های امدادگر ملی و بین المللی شود که اهداف بشردوستانه ای دارند. در نتیجه، پاسخ گویی به چنین رویکردی ممکن است در برگیرنده نیاز واقعی نبوده و به جای بهبود اوضاع، سبب وخامت آن گردد.

لذا کتاب حاضر اقدام به بیان راهکار هایی برای افرادی که به نوعی در ارزیابی سریع و تعیین اولویت ها و فرآیندهای بالقوه آن نقش دارند، نموده تا آنان را در فراهم آوردن واکنش مناسب یاری نماید. به عبارتی نویسنده حاضر، آگاهی شرکت کنندگان را نسبت به ماهیت و مدیریت سوانح افزایش داده و آنان را به سوی آمادگی و مقابله با سوانح هدایت می نماید.

در مدیریت شرایط اضطراری، ارزیابی به معنی جمع آوری اطلاعات ذهنی و تجربی و همچنین اطلاعات در دسترس به منظور برآورد ضایع و شناسایی و تشخیص آن دسته از احتیاجات اصلی جوامع بحرانی زده است که نیازمند اقدامات فوری هستند. ارزیابی همیشه به معنای سرعت عمل است چرا که باید در طول یا بلافاصله پس از يك فوریت، در مدت زمان محدودی انجام شود.

ارزیابی سانحه يك فرایند چند منظوره است که در مراحل مختلف سانحه انجام می شود و به جمع آوری، محاسبه و تفسیر اطلاعات منابع گوناگون در باره خسارتهای مستقیم و غیر مستقیم و اقدامات کوتاه و بلند مدت در محل حادثه می پردازد و نه تنها مواردی را که اتفاق افتاده شناسایی می نماید، بلکه کمکهایی مورد نیاز را نیز تعیین نموده و نحوه کمک رسانی به بخشهای نیازمند را مشخص می کند؛ به طور کلی، ارزیابی سانحه به این موارد می پردازد: تعیین نیازها و اولویت ها برای نجات جان سانحه دیدگان، تعیین منابع موجود و قابل دسترس، فراهم نمودن امکانات به منظور تسهیل توسعه و بهبود بلند مدت.

در آغاز يك بحران، ارزیابی سریع اطلاعات برای تشخیص و تعیین میزان ضرورت و تنظیم دوباره راهکارها و برنامه‌ریزی، استفاده می‌شود. در حالیکه برنامه کمک در دست اجرا است، ارزیابی‌های دوره‌ای، به برآورد اثربخشی اقدامات و میزان بهبودی شرایط کمک خواهد کرد. در يك دورنمای گسترده‌تر، ارزیابی سریع، اطلاعاتی را برای مداخله سیاسی و مالی، اطلاعات عمومی جامعه، انتشار از طریق جراید و اطلاعات و مطالعات مربوطه را فراهم خواهد کرد.

اطلاعات به دست آمده از يك ارزیابی، سودمند و باارزش هستند و باید در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و برای اطلاع‌رسانی به سطوح مختلف مراکز پاسخ‌گو استفاده شوند، اما این اطلاعات می‌توانند به سایر بخش‌ها هم ارایه شوند. مبادله متقابل اطلاعات اولین قدم در همبستگی موثر است. برای يك سازمان، شناخته شدن به عنوان يك منبع قابل اعتماد از اطلاعات، بهترین روش است تا نقش موثری در همکاری با سایر سازمان‌ها ایفا نماید.

همچنین مدیران و کارکنان، مسئول کنترل و پابندی به حداقل استانداردهائی هستند که می‌توان از طریق پروژه اسفیر به آنها دست پیدا کرد. در واقع پروژه اسفیر یک فرایند بین المللی مشترک است که برای ایجاد یک زبان رایج که منجر به شفافیت، پاسخگویی و کیفیت بالا می‌شود، تدوین شده است.

جایگاه پشتیبانی و ارزیابی نیاز در مدیریت بحران

اقدامات مقابله شامل ۲۴ نوع فعالیت به شرح زیر است:

- ۱- تأمین و انتشار هشدار
- ۲- عملیات جستجو
- ۳- عملیات نجات
- ۴- کمک‌های اولیه
- ۵- مداوا و مراقبت از بیماران و مجروحان و انتقال آنها به مراکز درمانی
- ۶- ارزیابی اولیه و ارائه گزارش اثرات سوانح
- ۷- جمع‌آوری مواد زائد، پاکسازی محیط از آلاینده‌های زیست محیطی و دفن اجساد قربانیان و حیوانات
- ۸- تهیه و توزیع اضطراری آب و غذا

- ۹- تأمین سرپناه اضطراری
 - ۱۰- بازگشایی و بازسازی جاده‌ها، فرودگاه‌ها، خطوط راه‌آهن، بنادر و دیگر اماکن مهم
 - ۱۱- تخلیه افراد، گروه‌ها، جوامع و حیوانات اهلی در معرض خطر
 - ۱۲- تأمین بهداشت فردی و محیط زیست و اقدامات بهداشتی
 - ۱۳- بازسازی خدمات اساسی از قبیل تأسیسات آب و برق، مخابرات و ...
 - ۱۴- هدایت، هماهنگی اقدامات مقابله
 - ۱۵- کمک‌های مالی
 - ۱۶- حفظ روحیه، مومی، آسیب‌دیدگان و تأمین سلامت روانی
 - ۱۷- همدردی و هم‌دلی، آسیب‌دیدگان و منسوبین آنها
 - ۱۸- کنترل و توزیع تدارکات اضطراری
 - ۱۹- ارتباط با رسانه‌های گروهی
 - ۲۰- احیای کشتزارها و تولیدات کشاورزی، دامی و دیگر وسایل تأمین معیشت
 - ۲۱- تهیه مقدمات اسکان موقت و برنامه ساختن، تسهیلات اضطراری
 - ۲۲- اقدامات جبران و بازسازی درازمدت
 - ۲۳- تأمین امنیت همه جانبه
 - ۲۴- به کار گیری مقررات وضعیت اضطراری.
- لازم به ذکر است انجام موارد اشاره شده بستگی به نوع، شدت، مکان و زمان حادثه داشته و ممکن است تمام یا قسمتی از این موارد ضروری باشد و بر حسب نیاز، تقدم و تأخر یابد.
- دامنه و تنوع این وظایف و عملکردها بر نیاز به یک برخورد دقیق و سازمان‌یافته با تمام جنبه‌های مدیریت سوانح تأکید دارد. در هر حال باید به یاد داشت که بار حوادث و سوانح برای آسیب‌دیدگان بسیار سنگین است.